

Başlık/ Title: Doris Lessing'in *Altın Defter*'i ile Leyla Erbil'in *Tuhaf Bir Kadın* Adlı Eserlerinde 'İdeoloji ve Kadın'

Yazar/ Author

ORCID ID

Berrin Demir

0000-0002-4746-2785

Medine Sivri

0000-0002-9407-9308

Bu makaleye atıf için: Medine Sivri-Berrin Demir, Doris Lessing'in *Altın Defter*'i ile Leyla Erbil'in *Tuhaf Bir Kadın* Adlı Eserlerinde 'İdeoloji ve Kadın', *KARE*, Temmuz (2021): 227-241.

To cite this article: Medine Sivri-Berrin Demir, 'Ideology and Woman' in *The Golden Notebook* by Doris Lessing and *A Strange Woman* by Leyla Erbil, *KARE*, Temmuz (2021): 227-241.

Makale Türü / Type of Article: Araştırma Makalesi / Research Article

Yayın Geliş Tarihi / Submission Date: 25 Mayıs/May 2021

Yayına Kabul Tarihi / Acceptance Date: 29 Temmuz / July 2021

Yayın Tarihi / Date Published: 31Temmuz / July 2021

Web Sitesi: <https://karedergi.erciyes.edu.tr/>

Makale göndermek için / Submit an Article: <http://dergipark.gov.tr/kare>

Uluslararası İndeksler/International Indexes

Index Copernicus: Indexed in the ICI Journal Master List 2018 Kabul Tarihi /Acceptance Date: 11 Dec 2019

MLA International Bibliography: Kabul Tarihi /Acceptance Date : 28 Oct 2019

DRJI Directory of Research Journals Indexing: Kabul Tarihi /Acceptance Date: 14 Oct 2019

EuroPub Database: Kabul Tarihi /Acceptance Date: 26 Nov 2019

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

Berrin DEMİR&Medine SİVRİ¹

DORIS LESSİNG'İN *ALTIN DEFTER'İ İLE LEYLA ERBİL'İN TUHAF BİR KADIN ADLI ESERLERİNDE 'İDEOLOJİ VE KADIN'*

Özet: Kadın-erkek ilişkileri ve toplumsal cinsiyet açısından Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa merkezde olmak üzere, dünyanın dört bir yanında kadın yaşantılarının ve deneyimlerinin yansıtıldığı ve feminizmin ayak seslerinin yavaş yavaş duyulmaya başladığı XIX. yüzyılın sonları, hem siyasi, hem kültürel, hem de edebiyat tarihi açısından oldukça önemlidir. Kültürel, siyasi, ekonomik ve edebi düşün dünyasında yaşanan bu devrim niteliğindeki akım, özellikle kadın yazarların kaleme aldıkları eserlerde işledikleri konularla derinleşmiş ve geniş kitlelere ulaşmıştır. Toplumsal cinsiyet, kadının toplumdaki yeri, kadın hakları, kadın bedeni, edebiyatta ve sanatta kadının algılanışı ve işlenişi, toplumdaki ataerkil yapı gibi konuları odak noktasına alan eserler, kadınların kendilerini, hayatı, yaşam koşullarını sorgulamalarına sebep olmuştur. Ayrıca feminist yazarların bu tutumu, akımın geniş kitlelere ulaşmasına olanak sağlamıştır. Çalışmanın amacı Doris Lessing'in *Altın Defter'i* ile Leyla Erbil'in *Tuhaf Bir Kadın* adlı eserlerinde işlenen 'ideoloji ve kadın'ı feminist eleştiri yöntemi ile karşılaştırmaktır. Aynı dönemde fakat farklı coğrafyalarda yaşayan kadın yazarların siyasi görüşlerinin etkisini eserlerdeki kadın karakterlerin düşünce dünyasında görmek mümkündür. Özellikle her iki eserdeki ana kadın karakterler üzerine odaklanılmış bu inceleme sonunda farklılıklardan çok benzerlikler tespit edilmiştir. Ana kadın karakterlerin dâhil oldukları siyasi yapıların sorgulanması, eşlerle yaşanan fikir ayrılıkları gibi konuların söz konusu eserlerde ortak işlendiği görülürken, karakterlerin yaşadıkları farkındalık sonundaki hayata bakış açılarında bir farklılık bulunmaktadır. Erbil'in ana kadın karakterinin yaşama daha umutla baktığı ancak Lessing'ininkinin ise mevcut durumu kabullendiği ve daha realist bir bakış açısıyla yaşamının geri kalanını sürdürdüğü tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Feminist Eleştiri, Kadın, Doris Lessing, Leyla Erbil.

'IDEOLOGY AND WOMAN' IN *THE GOLDEN NOTEBOOK* BY DORIS LESSING AND *A STRANGE WOMAN* BY LEYLA ERBİL

Abstract: The ends of the nineteenth century, when the very first footsteps of feminism reflecting female livings and experiences from the point of male-female relationships and gender are gradually heard from all the corners of the world, particularly the U.S.A and Europe, are very crucial in terms of political, cultural, historical and literary history. This revolutionary movement in the world of cultural, political, economic and literary thought has deepened and reached a wide audience, especially with the issues that women writers have discussed in their works. Works taking the issues as focal points such as women's place in society, women's rights, the female body, the perception of women in literature and art, and, the patriarchal structure of society have caused women to question themselves, life and living conditions. In addition, this attitude of feminist writers allowed the current to reach a wide audience. The aim of the study is to compare the 'ideology and woman' in *The Golden Notebook* by Doris Lessing and *A Strange Woman* by Leyla Erbil with the method of feminist criticism. It is possible to see the influence of the political views of women writers living in the same period but in different geographies in the thought world of the female characters in the works. At the end of this analysis focusing particularly on the main female characters in both works, similarities were found rather than

¹ Öğr. Gör. Dr. Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Dış İlişkiler Koordinatörlüğü, Kütahya, e-mail: berrin.kahraman@dpu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-4746-2785

Prof. Dr. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Eskişehir, e-mail: medinesivri@gmail.com, ORCID: 0000-0002-9407-9308

differences. While issues such as questioning the political structures in which the main female characters are involved, disagreements with spouses are seen common in these works, there is a difference in the characters' perspectives on life at the end of the awareness they have experienced. It has been found that Erbil's main female character views life more hopefully, but Lessing's accepts the current situation and continues the rest of his life from a more realistic point of view.

Keywords: Feminist Criticism, Woman, Doris Lessing, Leyla Erbil

1.Giriş

İran'da İngiliz bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen Doris Lessing, çocukluğunun büyük kısmını Güney Afrika'da geçirmiş, siyahilerin emeklerinin beyazlar tarafından nasıl sömürüldüğüne bizzat şahitlik etmiştir. O dönemde edindiği tüm deneyimler, kendisinin 1949'da İngiltere'ye yerleştikten sonra kapitalist düzene bir tepki olarak marksist gruplara dâhil olmasına sebebiyet vermiştir. Bu yaşantıların izlerini yazarın kalem aldığı eserlerde de sürmek mümkündür.²

Postmodernizmin görülür olmaya başladığı 1950'li yıllarda edebiyat dünyasında yerini alan Doris Lessing, eserlerinde ataerkil dönemin tüm tabularını yıkmaya çalışmış ve bunu da postmodernizmin fragmanlaşma, üstkurmaca, meta öykülere yer vermeme ve kanonik edebiyatın dışına çıkma gibi unsurlarından yararlanarak yapmaya çalışmıştır. Bu dönemde tüm dünyada olduğu gibi İngiltere'de de feminist hareketler kendini göstermeye başlamış, yazar da bu süreçte edindiği deneyimleri eserlerinde paylaşmıştır.³

1950'li yıllarda Lessing'in, 'kadınlar için yazar' bir kadın olduğu göz ardı edilmemekle birlikte, O, kanında doğuştan var olan kolonisel bir bakış açısına sahip sosyalist bir yazar olarak tanımlanmaktadır. Hem kadın hem de sosyalist kimliği ile Lessing, yazın geleneği içinde bir dualite yaratmaktadır.⁴

1950'li yıllarda edebiyat dünyasına giren Leylâ Erbil de, dönemin Türkiye koşulları düşünüldüğünde, getirdiği farklı bakış açısı, savunduğu görüşler açısından oldukça dikkat çekicidir. O dönemde, yazarın hayat felsefesine tam da ters yönde ilerleyen iki ideoloji, muhafazakâr ve milliyetçi görüş hâkimdir.

² bkz. Cüneyt Özata, "Doris Lessing'in Altın Defter Romanında Kadın İmgesi". (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Yabancı Diller Eğitimi A.B.D. Erzurum, 1999), 33.

³ bkz. a.g.e., 60-63.

⁴ bkz. Baysar Tanıyan, "Modernist and Postmodern Elements in Doris Lessing's The Golden Notebook". (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Denizli, 2009), 10.

⁵ bkz. M. Şahin Yavuzer, "Leyla Erbil'in Romanlarının Psikanalitik Açından İncelenmesi. Yüzcüncü Yıl Üniversitesi". (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı A.B.D. Van, 2010), 31.

Buna rağmen, yazar, toplumun geleneksel ve cinsiyetçi bakış açısı karşısında dimdik durmayı bilmiştir.⁵

Edebiyata yeni yönelimler getirmekle birlikte tıpkı çağdaşı Lessing gibi Erbil de pek çok okuyucuyu ve eleştirmeni cesur yazım stili ve konu seçimiyle etkilemeyi başarmıştır. Marksizmin ve psikanalitik kuramın yazarın eserleri üzerindeki etkisi yadsınamazdır. Yazar, *Tuhaf Bir Kadın* eserinde kolektif hafızayı başarılı bir şekilde yansıtmaktadır.⁶ Edebiyatta eserler ile yazarların birbiriyle bir bütün olduğunu savunan yazar, yaşadığı dönemi roman ve öykülerine dâhil etmektedir. Ona göre insanların tümü sakatlanmış ve yaralanmıştır. Eserlerinde olay, yer, zaman, kişi ve konu gibi öğeler çizgisel bir düzlemde ilerlemez. Hem ele aldığı konular hem de kullandığı kendine has biçimsel tercihlerle 1950'lilerin marjinal yazarlarından olduğu söylenmektedir.⁷

Eserlerinden yapılan alıntılarda da görüleceği üzere aynı dönemde ancak farklı coğrafyalarda yaşayan Lessing ve Erbil, eserlerini kadın farkındalığı ile ele alarak toplumdaki normların artık değişmesi gerektiği sinyalini vermektedir. Roman ve öyküleriyle geniş kitlelere ulaşma imkânına sahip olan yazarlar, unutulmaya yüz tutmuş duyguları harekete geçirerek eşitsizliklerin, minimuma indiği bir toplum yaratma çabası içinde üzerlerine düşen görevi fazlasıyla yapmaktadırlar.

2. Yöntem

Kadının toplum ve ailedeki yeri, 18. ve 19. yüzyıllarda görülen ekonomik ve siyasi gelişmelerle daha çok tartışılır bir hal almıştır. Amerikan ve Fransız Devrimlerinin yarattığı özgürlük ve rasyonel ortam, feminist akımın benzer minvalde temellendirilmesini sağlamıştır. Her ne kadar tüm insanların eşit ve özgür olduğu savunulsa da, siyaset yine erkeklerin egemenliğine bırakılmıştır. Kadınların yok sayılması, en çok orta sınıf kadını etkilemiş, ekonomik olarak hayatta kalmasına izin verilmeyen kadınlar, aile ortamına terk edilmiştir. Hem Simone de Beauvoir hem Kate Millett; biyolojik, psikanalitik ve marksist kuramların kadına bakış açılarını ele alarak erkek hegemonyasının kendini nasıl var ettiğini tartışmaktadır. Bunun yanı sıra

⁶ bkz. Nazan Gelbal, "The Conflicts of Women in Literature, Politics and Relationships: A Comparative Reading of *The Golden Notebook* by Doris Lessing and *A Strange Woman* by Leyla Erbil". (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2014), 47.

⁷ bkz. Elif Büker, "Leyla Erbil'in Romanlarında Kadın ve Kadın Sorunları". (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı A.B.D. Kocaeli, 2008), 4.

erkek yazarların edebi çalışmalarında kadınların ve kadın-erkek ilişkilerinin nasıl yansıtıldığı ile ilgilenmişlerdir.⁸

Millett, *Cinsel Politika* isimli eserinde cinslerden söz ederken 'politika' sözcüğünü kullanmıştır, bunun nedeni, "bu sözcüğün, cinslerin gerek geçmişteki gerekse bugünkü durumlarının gerçek yapısını en uygun biçimde belirlemesidir"⁹. Yine aynı eserde iki gruptan birinin diğerine üstünlüğü varsa aralarında politik bir ilişki olduğu belirtilmektedir. Eğer bu durum uzunca bir zaman dilimine yayılırsa, bu ilişki bir ideolojiye doğru evrilmektedir. Tarihteki tüm uygarlıklarda ve ideolojilerde erkek egemendir¹⁰.

1960'lardan itibaren akademik platformda da tüm dünyada asırlardır eril toplumda "öteki" konumuna düşürülen kadınların artık seslerini duyurabildiği bir döneme girilmiştir. Feminizm hareketinin ivme kazandığı, aynı zamanda modernitenin bittiği ve devamında postmodernizmin etkilerini hissettirdiği bu yıllarda yazarlar, edebiyatta hem kadın direnişini gözler önüne serdikleri hem de yeni anlatım tarzlarını eserlerinde uyguladıkları için toplumda yeni bir bakış açısının oluşmasına zemin hazırlamışlardır. XX. yüzyılın ilk yarısında dünyaya gelen yazarlar, olgunluk dönemlerinde içinde buldukları çağda meydana gelen değişikliklerden etkilenmişler ve çalışmalarında da bunları yansıtmayı bilmişlerdir.

"Cinsiyetçiliği, cinsiyetçi sömürü ve baskıyı sona erdirmeyi amaçlayan bir hareket"¹¹ olan feminizm, ataerkil düzende aile, çalışma, politika yaşamında arka planda kalmış kadınların ikinci cinsiyet olmalarına bir son vermek niyetindedir. Toplumsal yaşamın içinde erkekle her anlamda eşit bir pozisyonda yer alma ve kendi kimliği, bedeni ve doğrularıyla kendini kabul ettirme arzusunda olan kadın bu hareketle aslında olması gereken düzenin inşasına yeniden girişmektedir. Biyolojik farklılıklara rağmen her iki cins açısından da daha adil bir dünyanın yaratılmasının mümkün olduğunu gösterme çabası içerisindedir. Dişil ve erilin dengede olduğu bir dünyada insan daha mutlu, huzurlu, özgür ve üretken olabilmektedir.

Feminizmin edebiyat dünyasında kendini hissettirmesi, yazarların bu bağlamda eserler kaleme alması, zamanla dünyayı saran bir kartopu gibi büyümesi ve bir eleştiri yöntemi olarak bilimsel sahada kullanılması 1950'lilerden sonraki döneme karşılık gelmektedir. Aytaç'ın çalışmasında

⁸ bkz. Sema Zafer Sümer, "Tarih İçinde Görünürlükten, Kadınların Tarihine: Amerikan Kadın Romanında Feminist Bilinç ve Politika". (Basılmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım A.B.D., Konya, 2009), 80.

⁹ Kate Millett, *Cinsel Politika*. Çeviren: Seçkin Selvi. (İstanbul: Payel Yayınları, 1987), 44-45.

¹⁰ Kate Millett, *Sexual Politics*. (Londra: Virago, 1977), 111.

¹¹ Bell Hooks, *Feminizm Herkes İçindir*. (İstanbul: Çitlembik Yayınları, 2002), 1.

feminist edebiyat biliminin tarihi ve içeriğine vurgu yapması, konuyu destekler niteliktedir:

Feminist Edebiyat Bilimi” teriminin doğuşu 20. Yüzyılın ikinci yarısında (1960'larda) başlamış bir sosyal ve politik harekete uzanmaktadır. Bugün artık postfeminist sayılan bir döneme girilmiştir. 20. yüzyılın öteki edebiyat kuramları arasında günümüze kadar ulaşmış ve bu kadar çeşitli kuramlarla bütünleşmiş başka bir kuram yok gibidir. Hatta eklektik tarzını, uzun ömürlü olmasının asıl nedeni sayanlar vardır. Edebiyatı politik-sosyal bakış açısıyla inceleyip “kadın” problematiğini vurgulayan çalışmaların ardından kadın yazar ve şairlerin eserlerini edebilik açısından metne bağlı açıklama, yorumlama çalışmaları, giderek de bu eserlerin alınılanmasını, etkileşimini araştıran çalışmalar hep feminist edebiyat biliminin çeşitlemeleri olarak devam etmektedir.¹²

Kadın sorunsalını gündemden düşürmeyen ve bünyesinde pek çok başka düşünce sistemini barındıran feminist edebiyat biliminin kullandığı eleştiri yönteminin amaçları; eril metinlerin incelenerek ataerkil toplumda kadınların nasıl yansıtıldığının ortaya konulması, göz ardı edilmiş kadın yazarların metinlerine ve sözlü kültüre büyük önem veren yeni bir edebiyat tarihi anlayışının oluşturulması, feminist okura yeni yöntemlerin sunulması ve feminist okurların da eyleme geçirilmesidir.¹³

Berna Moran, ise *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri* adlı kitabında feminist eleştiriyi, ‘okur olarak kadına yönelik’ ve ‘yazar olarak kadına yönelik’ eleştiri olmak üzere ikiye ayırmaktadır. ‘Okur olarak kadına yönelik’ eleştiri yönteminin amaçlarının, erkek yazarların yapıtlarına kadın okur gözüyle bakarak bu yapıtlarda sergilenen cinsel ideolojiyi, kadın imgelerini, klişe kadın tiplerini saptamak ve bunların feminist açıdan yorumunu ve eleştirisini yapmak olduğunu dile getirmektedir¹⁴. ‘Yazar olarak kadına yönelik’ feminist eleştiri de kendi içinde iki yaklaşımı barındırmaktadır: birincisi edebiyat tarihindeki kadın yazarları incelemekte, ikincisi yeni bir kadın söyleminin olanaklarını araştırmaktadır¹⁵.

Bu bakış açılarının pek çok kuramcı tarafından eserlerinde aşağı yukarı aynı minvalde dile getirildiği görülmüştür. Kimi psikanalitik açıdan daha derin katmanlara inerken, kimi ideolojik, kimi teolojik, kimi ekonomik, kimi siyasal, kimi de sosyolojik ve tarihsel vb. açıdan kadının yerini ve algılanışını farklı bakış açılarıyla ortaya koymuşlardır.

¹² Gürsel Aytaç, *Genel Edebiyat Bilimi*. (İstanbul: Papirüs Yayınevi, 1999), 108.

¹³ bkz. Maggie Humm, *Feminist Edebiyat Eleştirisi*. Yay. Haz.: Gönül Bakay. (İstanbul: Say Yayınları, 2002), 26.

¹⁴ bkz. Berna Moran, *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*. (1. Baskı). (İstanbul: İletişim Yayınları, 1999), 250-251.

¹⁵ bkz. Berna Moran, *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*, 254.

3.Karşılaştırmalı Metin Analizi

Çalışmada ele alınacak eserlerden ilki olan 1962 yılında Doris Lessing tarafından kaleme alınan *Altın Defter*, yazarın en çok ses getiren romanlarından biridir. Bir üst kurmaca olarak ele alınan ve siyah, kırmızı, sarı ve mavi olmak üzere dört farklı renkten oluşan eserin ana karakteri Anna Wulf'tur. Siyah defter, yazar olan Anna; kırmızı defter, politik görüşleri; sarı defter, hikayelediği deneyimleri ile ilgilidir. Mavi defter ise daha çok günlük tarzda yazılmıştır. 877 sayfadan oluşan bu roman, dört renkten oluşan defterlerin, bir anlamda kesişim noktası olan altın defter ile sonlanmaktadır. Romandaki olaylar 1950-1957 yıllarında çoğunlukla Rhodesia (Zimbabve) ve Londra/İngiltere'de meydana gelmektedir. Romandaki "Özgür Kadınlar" isimli bölümler 'tanrısal anlatıcı' biçimiyle okura aktarılırken dört renkten oluşan defterler 'ben-öyküsel anlatı'¹⁶ ile yazılmıştır.

Leyla Erbil'in 1971'de yayımlanan ve 188 sayfalık ilk romanı *Tuhaf Bir Kadın* ise, dört bölümden oluşmaktadır. Sırasıyla 'Kız', 'Baba', 'Ana' ve 'Kadın' başlıklarını taşıyan eserin ilk bölümünün isimsiz kahramanı Kız'dır. İlerleyen bölümlerde kızın adının Nermin olduğu anlaşılmaktadır. Romanda Nermin'in içinde bulunduğu toplumsal ve siyasi normlara karşı çıkışı anlatılmaktadır. Ana kahraman, sosyalist kimliğinin yanı sıra edebiyatla da ilgilenmektedir. 1950'li yıllarda bir kadının genç kızlıktan yetişkin bir birey olma yolunda attığı adımları, yaşadığı hayal kırıklıklarını, kendini ve etrafını sorgulamasını 'ben-öyküsel anlatı' ile okurla paylaşmaktadır.

Anamalcı dünya düzenini mercek altına alan ve insan ilişkileri açısından ekonomik ilişkiler sisteminin yarattığı eşitsizliklere ve sömürü düzenine farklı bir eleştirel bakış getiren sol ideoloji, kadın hakları açısından da devrimsel bir yeni bakış geliştirmiştir. Bu nedenle Lessing'in kadın karakterleri komünist partiye, Erbil'in kadın karakterleri ise komünist dünya düzenine gitmenin bir alt kolu olan sosyalist partiye üyedir. Bu noktada her iki eserin kadın karakterleri ortak ideolojik bakış açısına sahiptirler.

Peter Pels ve Lorraine Nencel'e göre marksizm insanların küresel anlamda kapitalist baskıya boyun eğmesini açıklamaya yarayan kuramsal bir düşünce peşindeyken, feminizm kadının evrensel olarak ikinciliğe itildiği

¹⁶ Anlatıcının bizzat kendisinin de içinde bulunup öykünün örülüşünde işlevi olduğu öyküler ben-öyküseldir. Cümlelerinde hangi kişi ve zaman kipi kullanırsa kullansın, öykünün hem kişisi hem de anlatıcısıysa, o öykü ben-öyküseldir. Anlatıcının, söz konusu edilen olayları belli bir ölçüde ya da tümüyle yaşamamasının veya belli bir ölçüde ya da tümüyle düşlemiş olmasının bir önemi yoktur. İster yaşanmış, ister düşünmüş, ister anımsanmış, ister uydurulmuş olsun anlatıcının kişiler arasında yer aldığı ve olaylar düzeyinde belirleyici bir işlevi bulunduğu zaman anlatı ben-öyküsel olarak tanımlanır (Tahsin Yücel, *Anlatı Yerlemleri*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1995, 31.

varsayımından hareket etmektedir¹⁷. Her iki akım da ezilmişlerin, haklarını savunmada güçlük çekenlerin yanındadır. Ancak çalışmamızda erkek ve kadın karakterler arasında sınıfsal/cinsiyetçi bir ayırım, emek sömürüsü gibi konular söz konusu değildir. Daha çok neden bu düşünce tarzına yöneldikleri, devam ettikleri yolda karşılaştıkları sıkıntılar, aile içindeki konumları üzerinde durulmaktadır.

Her iki eserde de sosyalist kadın imgesi, çok yönlü bir şekilde işlenmektedir. Örgütlü sosyalist kadın kahramanlar Anna Wulf ve Nermin, neden politik açıdan kendilerini sol kanada daha yakın hissettiklerini ve bu yolda devam ettiklerini, parti içinde bazı şeyleri gözlemlediklerinde yaşadıkları hayal kırıklıklarını, parti içinde ve dışında nasıl davranmaları gerektiğini, hem evli, hem örgütlü sosyalist, hem de kadın olmanın getirdiği yükü nasıl taşımaya çalıştıklarını ve tüm bu koşullar altında öz eleştiri yapmaktan da geri kalmamalarını metaforlara ihtiyaç duymadan aktarmaktadırlar.

Altın Defter'deki marksist kadın karakteri Anna Wulf ve *Tuhaf Bir Kadın*'daki sosyalist kadın kahraman Nermin, her ortama kolaylıkla ayak uydurabilen, zorluklar karşısında hemen pes etmeyen bir yapıya sahiptirler.

Anna'nın en yakın arkadaşı Molly'nin oğlu Tommy, kendisini 1 yıl bırakıp Avrupa'da kalan annesini babasına karşı savunurken, annesinin ve Anna'nın karakteristik yapılarına değinmektedir:

Anna, annem ve onlar gibi insanlar tek yönlü insanlar değil. Çok yönlüler. İsterlerse değişip bambaşka kişiler olabilirler. Karakterleri değişir demiyorum, demek istediğim bu insanlar kendilerini bir kalıba sokmamışlar. Dünya değişse söz gelimi [...] gerekirse bambaşka kişi olabilirler.¹⁸

Lessing'in ana karakteri Anna ve en yakın arkadaşı Molly gibi Erbil'in roman kahramanı Nermin de birbirinden farklı koşullara ayak uydurabilme yetisine sahiptir. Nermin, küçük bir kasabaya giderek halk arasında sosyalizmi yayma çabası içindedir, şehirdeki yaşamını bir kenara bırakıp yeni ortamına hemen adapte olmuştur. "O, her şeye çabucak alışmasını bilenlerdendi. Üstelik halkını anlama savaşı veriyordu, bu büyük dönemde küçük burjuva alışkanlıklarını aklına getirmesi alçaklık sayılırdı"¹⁹.

Leylâ Erbil, içinde bulunduğu duruma, geleneksel biçimde inşa edilmiş yaşamışlıklara eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşan, bireyselliği genellikle Öz Türkçeci bir söylemle ortaya koyan bir yazardır ve varoluşçuluk, sol görüşlü

¹⁷ bkz. Peter Pels ve Lorraine Nencel, "Introduction: Critique and The Deconstruction of Anthropological Authority. Editors: L. Nencel, P. Pels P. *Constructing Knowledge: Authority and Critique in Social Science*. (London: Sage, 1991), 10.

¹⁸ Doris Lessing, *Altın Defter*. (İstanbul: Can Yayınları, 2011), 73.

¹⁹ Leylâ Erbil, *Tuhaf Bir Kadın*. (İstanbul: İş Bankası Yayınları, 2011), 161.

ideolojiler onun edebî kişiliğini oluşturmaktadır²⁰. Dolayısıyla eserlerinde savunduğu görüşlerin örneklemelerinin izlerini sürmek hiç de şaşırtıcı değildir.

Anna, Molly ve Nermin doğaları gereği özgür ruhludur, komünizmin ve sosyalizmin aşıladığı o direnme duygusu her üç kadın için de geçerlidir. Onlar, eskiye çok çabuk sünger çekip yepyeni bir güne merhaba demeyi bilenlerdendir.

Lessing ve Erbil'in kadın kahramanları, dönemin siyasi hareketlenmelerinden etkilenerek belirli bir gruba dâhil olmuşlar, onların bakış açılarına göre hayatlarını şekillendirmişlerdir. Anna, psikoterapisti Bayan Mark ile yaptığı bir görüşmede neden komünist olduğuna dair açıklamalarda bulunarak aslında farkında olmadan kendini tam olarak "onlardan biri" gibi hissetmediğini ifade etmektedir:

- Neden komünist oldun?
- En azından onlar bir şeye inanıyorlar. Komünist partiye üyeysen, neden 'onlar' diyorsun?
- Gerçekten içimden gelerek 'biz' diyebilseydim, burada olmazdım değil mi?
- Demek aslında yoldaşlarınız sizin için bir şey ifade etmiyor.
- Onlarla iyi geçiniyorum, demek istediğiniz buyusa²¹.

Anna'nın hayatta kendini bulma çabası ve yaşamını belirli idealler doğrultusunda idame etme arzusu, onu siyasi bir görüşü benimsemeye itmiştir ancak zaman ilerledikçe aslında kendisini çok da o gruba aitmiş gibi hissetmemeye başlamış ve tam olarak kendini bu dünyadan soyutlamış değildir. Benliğini sorgulama aşamasında olan Anna'nın arafta kalmış bu hali, diğer bir deyişle savunduğu ideolojiden ne kadar ayrılmak istese de bir şekilde yolların yine ona çıktığı düşüncesi, Leyla Erbil'in denemelerinden oluşan *Zihin Kuşları* adlı eserde söze dökülmektedir:

Dünyamızın yarısından çoğunun, kurtuluşu Marx'ın yolunda denediği bir gerçek. Öte yandan, Marxizmin ne denli karşısında bulsak kendimizi, öyle bir misyondan kendimizi ne denli uzak saksak, gene de bilincimize değilse, bilinçaltımıza ondan bir şeyler sakladığımız doğrudur²².

Erbil'in karakteri Nermin ise kendi kendine yönelttiği soru sonrasında neden sosyalistlerin yanında olduğunu yanıtlamaktadır. Oldukça net, şüphe götürmeyen ve inandığı davanın arkasında olan biri gibi düşüncelerini aktarmaktadır:

[...] Neden bu güveni sadece onlara duymuştum? Güvenden de öte sanki saygı duyuyorum onlara. Ben kimim, ne yapıyorum böyle, onlar ne yapıyorlar [...] Kim olurlarsa olsunlar. Bana doğru geleni yapacağım.

²⁰ bkz. Tuğba Özbalak, "Leyla Erbil'de Samuel Beckett Etkisi". (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı A.B.D., Afyon, 2012), 44.

²¹ Doris Lessing, *Altın Defter*. (İstanbul: Can Yayınları, 2011), 322.

²² Leyla Erbil, *Zihin Kuşları*. (İstanbul: İş Bankası Yayınları, 2010), 117.

Onlardan olacağım ben de. Bizden öncekilere, ablalarımıza benzememek için her şeyi göze alacağım²³.

Şahin, Leyla Erbil'in eserleri üzerine yaptığı çalışmada yazarın roman ve öykülerinde tercih ettiği kahramanların karakteristik özelliklerine değinerek yazara ve eserlerine dair genel bir bakış açısı sağlamaktadır:

Leylâ Erbil'in tüm eserlerinde sosyalizm, Marksizm ve komünizm yoğun bir biçimde siyasi bir açılım olarak yer alır. Karakterlerin hemen hepsi devrimcidir veya devrimci görüş içerisindedir. Solcu aydınlardan oluşur çoğu ancak bu solcu aydınlardan aktif olarak bir sorun ortaya koyup çözüm getirdikleri görülmez. Kendi çaplarında bireysel bir devrimciliktir onların ki olsa olsa²⁴.

Dâhil olduğu siyasi düşünceyi tam anlamıyla içselleştiremeyen Anna'nın aksine Nermin'in geçmişte yaşanan haksızlıkları ortadan kaldırmak için gerekli olan her şeyi yapacağı, kendinden emin söylemleri dikkat çekicidir. Bu konuyla bağlantılı olarak karakterlerin neden sosyalist/komünist partiye üye oldukları da anlatılmaktadır. Anna, ilk zamanlar savunduğu görüşün ilerleyen zamanlarda içini dolduramadığını ve gerçeklerle yüzleştiğini aktarırken, partideki üyeliğinin ilk zamanlarında karşı görüşten olanlarla ilgili görüşlerini nefret ile dile getirmektedir: "Komünistliğimin ilk yıllarında hissettiğim şeyleri hissettim; bilirsin insan ilk komünist olduğunda- yani onların tam karşıtlarının da en az onlar kadar sorumsuz olduğunu öğrenmeden önce- o aşağılık herifleri öldürmek ister"²⁵.

Nermin ise partideki ilk yıllarında geleceğe umutla bakan, çıkan her sorunu göğüsleyebileceğine ve verdikleri çabanın da kısa bir zaman dilimi içinde meyvesini vereceğine inanmaktadır. Anna'nın aksine Nermin'in daha barışçıl duygularla dolu olduğu gözlenmektedir: "Bayan Nermin, parti kurulur kurulmaz üyesi olmuştu. Ona öyle gelmişti ki, üç dört yıla varmadan işçi kardeşleri alanlara sığmayacak-kentin alanları da avuç içi kadar boşluklardı-naraları gökleri delecek, yüzyıllardır beklenen "imtiyazsız sınıfsız" toplum kuruluvrecekti"²⁶.

Eserlerde yer alan örgütlü ana karakterlerin hayatlarında üyesi oldukları partinin yeri de önem arz etmektedir. *Altın Defter'*de Anna'nın partideki misyonu ilk başlarda oldukça verimlidir. Ancak ilerleyen zamanlarda kısır bir döngü içinde yer aldığını ve anlattıklarına da aslında bizzat kendisinin inanmadığını fark ettiği an eğitmenlik işini bırakmaktadır:

²³ Leyla Erbil, *Tuhaf Bir Kadın*, 28.

²⁴ Elmas Şahin, "Leyla Erbil'in Eserlerine Feminist Bir Yaklaşım". (Basılmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı A.B.D., Erzurum, 2009), 380.

²⁵ Doris Lessing, *Altın Defter*, 82.

²⁶ Leyla Erbil, *Tuhaf Bir Kadın*, 154.

Partiye girdikten sonra "partideki işim", çoğunlukla küçük gruplara sanat dersi vermek. Bu derslerde yaklaşık şöyle şeyler söylüyordum: "Ortaçağ'da sanat bireysel değil komünaldi. Burjuva döneminin o atak ve acı veren bireyselliğinden uzaktı. Bir gün bencil bireysel sanatı geride bırakacağız [...] Üç ay önce bu konuşmanın ortasında kekeleye başladım ve sonunu getiremedim. O günden sonra bir daha ders vermedim. Neden kekeleydiğimi biliyorum...²⁷.

Tuhaf Bir Kadın' da da Nermin, halkı bilinçlendirmek görevinin yanı sıra evine sığmayan piyanoyu bahçesine koyarak insanlara piyano dersi vermektedir. Ancak Anna'nın yaptığı işten farklı olarak, bu eğitim işinin yoldaşları tarafından onaylanmayacağını düşünmektedir. Çünkü onlar halkla aynı dili konuşmayı hedeflerken, aristokrasinin/burjuvazinin simgelerinden olan piyanonun tercih edilmesi benimsenen görüşle çelişmektedir: "Halka sınıf bilincini aşılamanın yanı sıra, piyano dersi vermenin partililerce kendini nasıl rezil edeceğini biliyordu. Bundan onu koruyan halkı bir kez daha sevgiyle kucakladı içinden ²⁸.

Sosyalist/komünist partililerin sadece halk için çalışmaları, kendilerini onlara adanmaları beklenmektedir. Gerektiğinde bu görüşe sahip insanlar aydın misyonuyla karanlıkları aydınlatmalıdır. Ana ilkelerin özgürlük ve eşitlik olduğu bu görüşte, parti üyelerinin belirli bir kısaç altında oldukları hissedilmektedir.

Benimsedikleri siyasi düşünceleri örgüt yoluyla sürdürmek isteyen bireylerin, her ne kadar sadece parti ve gerekleri ile ilgilendiği düşünülse de üyelerin siyaset dışında da bir yaşamları olduğu gerçeği parti yöneticileri tarafından unutulmamalıdır, Lessing'in ikinci önemli karakteri Molly ve eski eşi Richard arasında geçen konuşmada bahsi geçen durumla ilgili örnekler verilmektedir: "Komünist kabinenin kemikleşmiş kadrosuyla ilgili acı gerçeği biliyor musun? Partinin kurt politikacılarının, hani parti dışında bir şey düşünmediğini sandığın o kişilerin bir yerlerde sakladıkları eski elyazmaları, tomar tomar şiirleri var" ²⁹.

Erbil'in ana karakteri Nermin ile yardımcı kadın karakterlerden Meral, sürekli 'Lambo' isimli meyhaneye gitmektedir. Sanat ve edebiyat sohbetlerinin de yapıldığı bu mekânda bulunan ve onlarla aynı siyasi perspektife sahip erkek sosyalistler, Nermin ve Meral kadın oldukları için aynı mekânda bulunmak ya da kendileriyle paylaşımda bulunmak istememektedir. Nermin'in bu grupla ilgili görüşleri, yapılan benzetmeyle daha da somut bir hal almaktadır:

²⁷ bkz. Doris Lessing, *Altın Defter*, 470-471.

²⁸ Leyla Erbil, *Tuhaf Bir Kadın*, 160.

²⁹ Doris Lessing, *Altın Defter*, 47-48.

Onlar bizi kabul etmek istemiyor. Onlar aralarında görmek istemiyor Türk kadını, bakma öyle her birinin Atatürk devrimcisiyim diye aslan kesildiğine, kendileri eşit olmamızı, bizim de salt sanat konuşmak için, sanatçı dostlar edinmek için oralara girip çıkmamızı yediremiyorlar erkekliklerine, zora gelince çıkarıp bilmem nerelerini göstermeleri bundan. Osmanlı bunlar daha, Osmanlı! Osmanlı'dan da beter...³⁰

Erkek egemenliğinin olduğu yerde sosyalizm olamaz. Zira tanımı gereği gerçek sosyalizm kapitalizmde var olması mümkün olmayan insan ilişkilerinin tesisi demektir³¹. Bu bağlamda Erbil'in karakteri Nermin'in erkek solcuların karşısında dimdik durması savunduğu görüş gereğidir. Alıntılarda göze çarpan bir başka ayrıntı da ister kadın ister erkek olsun sol görüşlü insanların edebiyata düşkünlüğüdür ve bu öyle bir sevgidir ki parti yoğunluğuna ve kısıtlamalarına rağmen sanat ve edebiyata olan ilgi azalmamaktadır.

Örgütlerinde haklarını daha etkin ve kolektif bir biçimde savunabileceklerini düşünen sosyalist ve komünistler, partiye ilk girdiklerinde hissettikleri o güven ortamının artık bulunmadığını, insanların arasındaki dostlukların çıkara dayalı olduğu görüşündedirler. Anna Wulf, yaşadığı bu tekinsiz ortamı ve kendini sorgulayarak söze dökmektedir: "Bir zamanlar fark etmezdim. Oysa şimdi insanlarla her konuşmam, her karşılaşmam bir mayın tarlasında yürümeye benziyor. En yakın dostların bile zaman zaman insanın kaburgalarının arasına bir bıçak saplayabileceğini neden kabullenemiyorum?"³²

Anna ile aynı görüşleri paylaşan Nermin de kendi kendine sorular sorarak içinde bulunduğu ortamı ve birlikte olduğu insanları anlamaya çalışmaktadır. Nermin'in babası ölmüştür ve aynı görüşleri paylaştığı dava arkadaşları taziyeye gelmediği ve onun yanında olmadıkları için hayal kırıklığına uğramıştır. Aşağıdaki satırları okuyanın zihninde "Sol görüşlü olmak, insanı yalnızlığa iter mi?" sorusu belirmektedir:

Asıl arkadaşlarım hiç uğramadılar bana, beni anlayanlar, anlaştıklarım. Asıl arkadaşlarım... Kimdi onlar? Neredeler şimdi? Karşılaştığımızda "Gereksiz formaliteler... Ne önemi var..." dediler. Ama ölen adam bizler için hasta yatağından kalktı, oy vermeye gitti! Oy vermenin lafı mı olur, insanlarımız ölüyor. Ölmeyene sevgi yok mu? Bu sıra, sevgiden söz etmek bile çığlık oluyor, işler çetin, solcu olmak zor, peygamberlik gibi bir şey [...] Hiçbir şeyin kararı yok bu sıra, hiçbir şey kesin değil, tüm değerler altüst, ama olacak, özlediğimiz töre gelecek, bir gün getireceğiz, birbirimizi yiyerek de

³⁰ Leyla Erbil, *Tuhaf Bir Kadın*, 63.

³¹ bkz. Nellie Wong "Our Bridge To Freedom", *Materialist Feminism*, Ed. By. Rosemary Hennessy, Chrys Ingraham, (New York: Routledge, 1997), 209.

³² Doris Lessing, *Altın Defter*, 81.

olsa, en önce kendi içimizdeki hainleri temizlemeliyiz, bile bile döneçlik edenleri, yanılıcılarını, saptıncılarını, onları bağışlamamalıyız asıl.³³

Eserlerde yer alan bu saptamalar, dışarıya karşı tek yumruk görülen bu tür siyasi toplulukların/örgütlerin aslında içerden çökmeye başladığını, herkesin iyi niyetli olmadığını gözler önüne sermektedir. İnsanlar nitelik olarak kendilerini geliştirmedikçe aslında savundukları dünya görüşünün pek de bir önemi yoktur. Mühim olan insanın kendisini tam anlamıyla tanıdıktan sonra tutunduğu yolda ilerlemesi, yaptığı işlerde gerçek kalitesini ortaya çıkarması ve olaylara yön vermesidir.

“Sosyalizmin prestijini koruduğu 70’li yıllar boyunca kadınların sosyalist sistemlerde sahip oldukları yasal haklar, kamusal alandaki var oluşları ve yaşam standartları en ileri kapitalist ülkelerle bile karşılaştırılmayacak kadar ileriydi”³⁴. 20. yüzyılın ikinci döneminde yetişen kuşağın tutunacak dalı, sosyalizmdi. Var olan düzeni değiştirmek, seslerini bir kat daha fazla duyurmak için başvurulan bir çareydi.

“Eve dönerken, partiye aslında, yetersiz, bölünmüş, parçalanmış yaşamlarımızı bir bütün haline sokabilmek için katıldığımızı fark ettim”³⁵ diyen Anna ile “Acaba halkımı çok sevdiğim için mi bu yola koştumayım, yoksa ötekilere olan öfkem mi beni buraya itiyor”³⁶ diyen Nermin’in söylemleri sürekli birbiriyle yer değiştirmektedir. Eserlerin başında Lessing, tam olarak siyasi görüş/partiyle ilgili sorulara net cevap veremezken, Nermin kendinden daha emin konuşmaktadır. Ancak eserlerin ilerleyen sayfalarında rollerin değiştiği görülmektedir. O halde, ana kadın karakterlerin statik bir ruh haline sahip olmadıkları söylenebilmektedir.

Kadınların neden sosyalizm/komünizmi desteledikleri, Stalin’in kadın kollarıyla ilgili açıklamasından anlaşılmaktadır. Kadınlar, örgütlenirse haklarını nasıl koruyabilecekleri konusunda bir fikre sahip olacaklardır:

Elbette ayrı kadın örgütleri kurulması düşünülemez, ama parti için kadın nüfusunun bilinçlilik düzeyini yükseltme sorumluluğunu üstlenecek uygun bir organ geliştirilebilir. Böylelikle, kadınlara Sovyet devletinin kurulması, yani daha iyi bir geleceğin oluşturulması yolunda kadınların haklarını nasıl kullanabilecekleri öğretilir.³⁷

³³ Leyla Erbil, *Tuhaf Bir Kadın*, 139-140.

³⁴ Hülya Osmanoglu Bilmiş, “1988-1990 Yıllarında Dünya Değişirken Türkiye’de Sosyalist Feminizme Kaktüs’ten Bakmak”. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın Çalışmaları Bilim Dalı, İstanbul, 2006), 40.

³⁵ Doris Lessing, *Altın Defter*, 230.

³⁶ Leyla Erbil, *Tuhaf Bir Kadın*, 155.

³⁷ Alexandra Kollontay, *Kadınların Özgürlüğü*. Çeviren: Yasemin Çongar. (İstanbul: Yarın Yayınları, 1986), 73.

Eserlerdeki kadın karakterlerin ruhsal durumlarından bahsetmeye devam edecek olursak içinde buldukları ortamın koşullarına da bağlı olarak Anna, “Her şeyin güzel olacağını sanmıştık, ama artık böyle olmayacağını biliyoruz”³⁸ diyerek içindeki son umudu da tükettiğini dile getirmektedir. Arkadaşı John ile arasında geçen diyalog, umutsuzluğunu bir kez daha perçinlemiştir:

Partiden daha iyi bir dünya kurulabileceği yönündeki ideallerimize veda edemediğimiz için ayrılmıyoruz” dedi. Amma bayat bir düşünce. Yine de ilgimi çekti, çünkü dünyayı yalnızca Komünist Parti’nin değiştirebileceğine inandığını, benim de buna inanmam gerektiğini ima etmiş oluyor. Oysa ikimiz de böyle bir şeye inanmıyoruz³⁹.

Anna’nın bu dibe vurmuş halinin aksine Nermin, tüm sıkıntılara rağmen umudunu kaybetmemektedir. Eserde geçen “Aralarına girdim insanlarının, yüzyılların kopukluğunu bir anda kapatamazdım. Hem halk çetin, çok çetin ama cayacak değilim bilirsin beni, döndüremeyecekler yolumdan”⁴⁰ ve güçlü karakterini yansıtan bu ifade, halkı ne kadar sahiplendiğini de göstermektedir. Sürekli çareler arayan, mümkün olmayanı mümkün kılan Nermin’in kararlılığı eserdeki şu cümlelerle perçinlenmektedir:

Bayan Nermin, bu işin çok ağır ilerleyeceğini düşünmüştü ama tıkanıp kalması ürkütüyordu onu. Bu insanların içerilerine yüzyıllardır biriken güvensizliği silip atmanın, sosyalistlerin ne kadar çıkarsız olduğuna onları inandırabilmenin bir başka, kolay bir yolu olmalıydı mutlaka, mutlaka olmalıydı⁴¹.

Her iki romanda da kadın karakterler, savundukları görüşler doğrultusunda eşlerinden destek görememektedir. Tüm ruhuyla sosyalizmi savunan Nermin’in psikolojik problemleri olabileceğini savunan Bedrin, “Kendisini bir ruh hekimine göstermesinin iyi olacağını; yoksul olmayan ya da acı çekmeyen insanlara karşı taşıdığı kinin devrimcilik değil, bir hastalık olabileceğini söylemişti bir Pazar günü”⁴².

Molly’nin eski eşi Richard, eşyle birlikteyken de onun yanında olamamış bir erkektir. Felsefe olarak sosyalist/komünistlerin şüphe ile baktıkları bir kesimden olması dolayısıyla zaman zaman fikir ayrılıklarına düşmektedirler. Arkadaşı Anna’nın Richard hakkındaki düşünceleri; Oysa o çok zengin ve başarılı bir iş adamıydı. Gerçekten bir kodaman. Nefret etmemiz gereken insanlardan biri; elbette yalnızca ilke olarak⁴³.

³⁸ Doris Lessing, *Altın Defter*, 227.

³⁹ A.g.e., 229.

⁴⁰ Leyla Erbil, *Tuhaf Bir Kadın*, 184.

⁴¹ Leyla Erbil, *Tuhaf Bir Kadın*, 162.

⁴² A.g.e., 166.

⁴³ Doris Lessing, *Altın Defter*, 57.

Sosyalizm/Komünizmde toplumdaki ekonomik dengeyi bozan grup olarak düşünölen zengin kesim, solcuların karşıt olduğu bir kesimdir. Ancak Anna ve Molly'nin düşöncelerinden anlaşıldığı üzere destekledikleri görüşün temel prensipleriyle pek de uyuşmadıkları en azından tam anlamıyla onları desteklemedikleri ya da içselleştiremedikleri görölmektedir.

4.Sonuç

Sonuç olarak İngiliz ve Türk edebiyatının toplumda eserleriyle adlarından sıkça söz ettiren Doris Lessing'in *Altın Defter* ve Leyla Erbil'in *Tuhaf Bir Kadın* eserleri, 'ideoloji ve kadın' açısından feminist eleştiri yöntemi ile karşılaştırılmaya çalışılmıştır. Her iki eserde de daha çok ana karakterler üzerinde yoğunlaşarak tespit edilen noktaların farklılıktan çok benzerlik taşıdığı görölmüştür. Çok yönlü, her duruma ayak uydurabilen, sol görüşlü ve örgütlü olan Anna ve Nermin hayatta inanmak istedikleri şeyi yapmak, kendilerinden önce yaşanan olumsuz olaylara bir son vermek, hayatlarını düzene sokmak ve bir amaç uğruna yaşamalarını sağlamak amacıyla komünist/sosyalist görüşü benimsemişlerdir. Partiye dâhil olduklarında aslında işlerin dışarıdan göröldüğü gibi olmadığını, örgüt içinde de çatırdamaların, ikiliklerin olduğunu fark etmişler ve kendilerini sorgulamaya başlayarak savundukları görüşün ilkelerini tekrar gözden geçirmişlerdir. Hayatta birlikte yürümeye çalışan bu kadın karakterlerin eşleriyle aynı düşünce yapısına sahip olmadıkları tespit edilmiştir. Çalışmada ortaya çıkarılan tek farklılık Erbil'in kadın karakterinin Lessing'inkinden daha umut dolu olduğudur. Nermin, tüm zorluklara, ihanetlere, yanlış anlaşılmalara rağmen hiçbir zaman ümidini kaybetmemektedir. Anna'nın bu konuda daha realist olduğu söylenebilmektedir.

Türkiye'de pek çok lisansüstü çalışmalara konu olmuş bu iki kadın yazar, çoğunlukla eserlerdeki kadın motifler, üslup, etkilenmeler açısından tek tek incelenmiş ya da başka edebiyatlarda benzer yazınsal anlayışa sahip diğer eserlerle karşılaştırılmıştır. Bu sebeple yapılan bu çalışmanın naçizane Türkiye'de Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi'ne katkı sağlamak amacıyla yapılacak olan lisansüstü çalışmalara referans noktası olabileceği düşünölmektedir.

Kaynakça

- Aytaç, G. *Genel Edebiyat Bilimi*. İstanbul: Papirüs Yayınevi, 1999.
- Büker, E. "Leyla Erbil'in Romanlarında Kadın ve Kadın Sorunları". (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı A.B.D. Kocaeli, 2008.
- Erbil, L. *Tuhaf Bir Kadın*. İstanbul: İş Bankası Yayınları, 2011.
- Erbil, L. *Zihin Kuşları*. İstanbul: İş Bankası Yayınları, 2010.
- Gelbal, N. "The Conflicts of Women in Literature, Politics and Relationships: A Comparative Reading of *The Golden Notebook* by Doris Lessing and *A Strange Woman* by Leyla Erbil". (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul, 2014.
- Hooks, B. *Feminizm Herkes İçindir*. İstanbul: Çitlembik Yayınları, 2002.
- Humm, M. *Feminist Edebiyat Eleştirisi*. (Yay. Haz. Gönül Bakay). İstanbul: Say Yayınları, 2002.
- Kollontay, A. *Kadınların Özgürlüğü*. (Çev. Yasemin Çongar). İstanbul: Yarı Yayınları, 1986.
- Lessing, D. *Altın Defter*. İstanbul: Can Yayınları, 2011.
- Millett, K. *Sexual Politics*. Virago. Londra: 1977.
- Millett, K. *Cinsel Politika*. (Çeviren: Seçkin Selvi). Payel Yayınları. İstanbul: 1987.
- Moran, B. *Edebiyat Kuramları ve Eleştirisi*. (1. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları, 1999.
- Osmanoğlu Bilmis, H. "1988-1990 Yıllarında Dünya Değişirken Türkiye'de Sosyalist Feminizme Kaktüs'ten Bakmak". (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın Çalışmaları Bilim Dalı. İstanbul, 2006.
- Özata, C. "Doris Lessing'in Altın Defter Romanında Kadın İmgesi". (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi Yabancı Diller Eğitimi A.B.D. Erzurum, 1999.
- Özbalak, T. "Leyla Erbil'de Samuel Beckett Etkisi". (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı A.B.D. Afyon, 2012.
- Pels P., Nencel, L. "Introduction: Critique and The Deconstruction of Anthropological Authority. Nencel L, Pels P (ed). *Constructing Knowledge: Authority and Critique in Social Science*. London: Sage, 1991: 2-21.
- Sümer, S. Z. "Tarih İçinde Görünürlükten, Kadınların Tarihine: Amerikan Kadın Romanında Feminist Bilinç ve Politika". (Basılmamış Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım A.B.D. Konya, 2009.
- Şahin, E. "Leyla Erbil'in Eserlerine Feminist Bir Yaklaşım". (Basılmamış Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı A.B.D. Erzurum, 2009.
- Tanıyan, B. "Modernist and Postmodern Elements in Doris Lessing's *The Golden Notebook*". (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Denizli, 2009.
- Yavuzer, M. Ş. "Leyla Erbil'in Romanlarının Psikanalitik Açından İncelenmesi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi". (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı A.B.D. Van, 2010.
- Yücel, T. *Anlatı Yerlemleri*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1995.
- Wong, N. "Our Bridge To Freedom", *Materialist Feminism*, Ed. By. Rosemary Hennessy, Chrys Ingraham, New York: Routledge, 1997: 207-214.